ประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

The Efficiency of Pregnancy Handout for Teenage Pregnancy

เตือนใจ ชุ่นฮะ พ.บ.(Tuanjai Sunha, M.D.)[1]
กนกศรี จาดเงิน วท.ม. (Ganoksri Jard-ngoen, M.S.)[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความต้องการพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพแนวทางการให้ความรู้โดยใช้คู่มือการให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างได้แก่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์ โรงพยาบาลบางปะกง โดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 30 คน การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางเกี่ยวกับการให้ความรู้ ระยะที่ 2 การพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและนำมาหาความตรงตามเนื้อหา ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยคู่มือการให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น แบบประเมินความรู้และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางเกี่ยวกับการให้ความรู้ พบว่าการให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ยังไม่มีการจัดการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดการให้ความรู้โดย ใช้คู่มือเพื่อนำไปทบทวนต่อเนื่องที่บ้านได้ 2) คู่มือการให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีค่าคะแนนความตรงทางเนื้อหา CVI เท่ากับ 0.80 แปลว่าอยู่ในระดับสูง มีคุณภาพดีเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ 3) การประเมินประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ พบว่าหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีความรู้เพิ่มมากขึ้นหลังการศึกษาคู่มือด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่งผลให้มารับบริการ มีการดูแลตนเองอย่างมีคุณภาพ และน้ำหนักในสัปดาห์ที่ 28 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความพึงพอใจในการใช้คู่มือ และความพึงพอใจต่อการนำความรู้และทักษะไปใช้ประโยชน์ได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : คู่มือการให้ความรู้ ประสิทธิภาพคู่มือ หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

Abstract

This operation research aimed to identify and to evaluate the needs of the guidelines for structuring the pregnancy handout on teenage pregnancy program for those who were in need of antenatal care (ANC.) The sample of the study were 30 patients randomly selected from Bangpakong hospital. The process had been separated into three stages. The first stage was to recognize problematic conditions, requirements and the means of contributing knowledge of teenage pregnancy program, second was to develop pregnancy handout for teenage pregnancy program with the content of CVI and third was to estimate the development of handout for teenage pregnancy program. The research instruments had included

[1] สูติแพทย์ องค์กรแพทย์ โรงพยาบาลบางปะกง
[2] พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานเวชศาสตร์ครอบครัวและบริการด้านปฐมภูมิ โรงพยาบาลบางปะกง

the learning achievement test, the interview form, and the research samples' satisfaction questionnaire. The instructors considered the appropriation of the model. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test in and contents analysis.

The findings revealed that (1) the needs of the guidelines for launching the pregnancy handout for teenage pregnancy program were relatively significant, and the handout should be distributed locally. According to the existing states and the guidelines for organizing the pregnancy handout for teenage pregnancy program, it was found that most of the teenage pregnancy did not organize a full program of education in a distance , and most of them intended to organize the teenage pregnancy knowledge under feasible guidelines and regulations.(2) The development of the pregnancy handout for teenage pregnancy was composed of three elements such as the pregnancy handout for teenage pregnancy that the content validity index was 0.80. These data were statistically analyzed by using the content validity index (CVI.). (3)Due to the evaluation of the model, it was found that the post-learning achievement of the research samples were significantly higher than their pre-learning achievement at the 0.005 level, the body weights were higher than their pre-learning achievement at the .005 level. The rate of satisfaction on using these handouts for the purpose of learning and practicing was appropriately at high level.

Keywords : Handout, The Efficiency of Handout, Teenage Pregnancy

บทนำ

การตั้งครรภ์และคลอดบุตรของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นช่วงอายุ 15-19 ปี เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งต่อหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น และคุณภาพของทารกที่เกิดใหม่และครอบครัว โดยพบว่าการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ ที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและทารก ได้แก่ ภาวะน้ำหนักน้อย ภาวะโลหิตจาง (anemia) หรือภาวะชีด จากการศึกษาแบบ cross sectional study ของการตั้งครรภ์ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์หรือคลอดที่โรงพยาบาลในเขตจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ในปี พ.ศ. 2553 พบว่า หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีภาวะโลหิตจางในการตรวจเลือดครั้งแรก คิดเป็นร้อยละ 25.8 และสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ใช่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น (ชลทิศ อุไรฤกษ์กุล, 2553) จากสถิติของกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข พบว่าอัตราการตั้งครรภ์ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีมีมากถึงร้อยละ 14.7 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ที่ไม่เกินร้อยละ 10 ในขณะนี้ประเทศไทยมีการคลอดบุตรจากหญิงตั้งครรภ์ที่เป็นวัยรุ่นวันละประมาณ 140 ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก สอดคล้องกับสถิติการตั้งครรภ์และคลอดของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในโรงพยาบาลบางปะกง พบว่า จำนวนหญิงตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า 20 ปีและตั้งครรภ์ครั้งแรกที่มารับบริการคลอดที่โรงพยาบาลบางปะกง คิดเป็นร้อยละ 16.26, 16.25 และ 15.81 ในปี พ.ศ. 2552, 2553 และ 2554 ตามลำดับ (โรงพยาบาลบางปะกง, 2555) ผลการตรวจเลือดภาวะโลหิตจางจากการมาตรวจครรภ์ครั้งแรกคิดเป็นร้อยละ 14.81, 25.53 และ 23.55 ในปี พ.ศ. 2552, 2553 และ 2554 ตามลำดับ ซึ่งภาวะโลหิตจางส่งผลต่อการเจริญเติบโตของทารก การคลอด เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่ควรเกิดขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดการตื่นตัวในการรณรงค์เพื่อป้องกันผลกระทบจากการตั้งครรภ์และคลอดบุตรของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น แต่ยังพบปัญหาในเรื่องการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ความเชื่อ ทัศนคติ รวมถึงการเลี้ยงดูบุตร ส่งผลให้เกิดภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์และทำให้เกิดอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและทารกตามมา

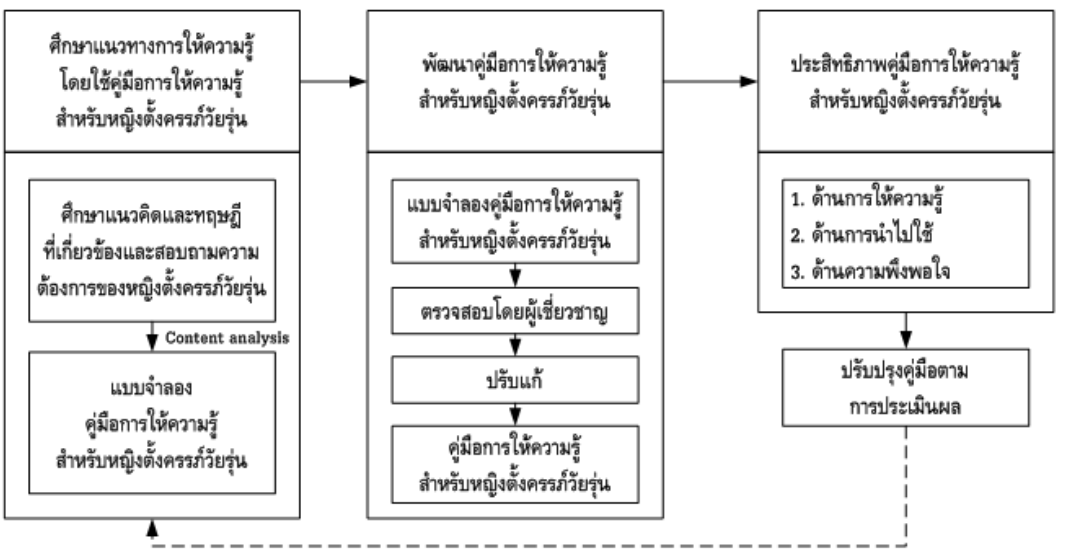
จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบบริการที่ได้จัดไว้ให้กับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นยังมีข้อจำกัดในการให้บริการแบบองค์รวม มาตรการในการจัดการปัญหาเป็นแบบตั้งรับแต่ยังขาดมาตรการเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบจากการตั้งครรภ์ต่อหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและทารก รวมถึงการขาดความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติของการดูแลสุขภาพ การแสดงบทบาทของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและสมาชิกในครอบครัวให้เตรียมพร้อมและยอมรับบทบาทใหม่ที่จะเกิดขึ้น ที่ยังไม่สอดคล้องกับปัญหา จากการศึกษาพบว่าหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นไม่มีความรู้ว่าควรมาฝากครรภ์เมื่อใด ควรปฏิบัติตนอย่างไร หรือภาวะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ขณะที่อายุน้อยเป็นอย่างไร (โรงพยาบาลบางปะกง, 2555) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าการให้ความรู้ทำความเข้าใจระหว่างตั้งครรภ์ ผ่านคู่มือ สามารถนำไปทบทวนต่อเนื่องที่บ้านและบุคคลในครอบครัวสามารถได้รับความรู้ร่วมกัน ร่วมกับการให้การรักษาพยาบาลที่เหมาะสม จะทำให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและครอบครัว ปลอดภัยจากภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา ทางคณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการทำการพัฒนาและหาประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการจัดการให้ความรู้และพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ในด้านการวัดการเพิ่มขึ้นของความรู้ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตนเพื่อให้น้ำหนักของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเพิ่มขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการให้ความรู้โดย ใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ระยะที่ 2 การพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการให้ความรู้โดยใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

การศึกษาในระยะนี้ ประกอบด้วยการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวัยผู้ใหญ่ การให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น โดยมีรายละเอียดแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นโดยมีแหล่งข้อมูลมาจากเอกสารและงานวิจัยที่ได้รวบรวมมา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น โดยการสอบถามความต้องการด้านการให้ความรู้ รูปแบบการให้ความรู้ ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์ โรงพยาบาลบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยคำถามปลายเปิด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลตอนที่ 1 และนำมากำหนดคุณลักษณะและคุณสมบัติของคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ผลลัพธ์คือ แบบจำลองคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ระยะที่ 2 การพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำแบบจำลองคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมาผลิตเป็นรูปเล่มจากวัสดุในหน่วยงาน ได้คู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น เล่มกระดาษเอ 4 พับครึ่ง กระดาษและตัวอักษรพิมพ์ขาว – ดำ จำนวน 26 หน้า เนื้อหาประกอบด้วย

1.1 การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีความเสี่ยงอะไรบ้าง
1.2 แพ้ท้องมากลูกในท้องจะอันตรายหรือไม่
1.3 เริ่มฝากครรภ์เมื่อไหร่ดีที่ถือว่าเร็วที่สุด
1.4 ฝากครรภ์ครั้งแรก ตรวจอะไรบ้าง
1.5 วิตามินต้องกินทุกวันหรือไม่ แล้วจะอ้วนหรือไม่
1.6 อาหารและการออกกำลังกายในขณะตั้งครรภ์
1.7 ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการนัดตรวจครรภ์แต่ละครั้ง จะทำอย่างไร
1.8 ข้อควรปฏิบัติตนโดยทั่วไปในระหว่างการตั้งครรภ์

2. ผู้วิจัยนำแบบจำลองคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ที่สังเคราะห์ได้มาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 3 คน ได้แก่ อาจารย์พยาบาล จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญการพยาบาลสูติศาสตร์ จำนวน 1 คน ด้านสูติแพทย์ จำนวน 1 คน โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะในการปรับรูปแบบคู่มือในด้านเนื้อหา

ให้ปรับจากข้อความเชิงวิชาการเป็นข้อความที่สื่อสารเข้าใจง่าย สั้นและกระชับ ลดปริมาณเนื้อหาและสรุปสาระสำคัญตรงประเด็น ด้านรูปเล่ม ควรทำสีสัน ภาพประกอบ และตัวอักษรให้สวยงาม ไม่เหมือนหนังสือเรียน

3. จากนั้นนำคู่มือที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำไปหาค่าคะแนนความเหมาะสมด้วยการตรวจสอบค่าคะแนนความตรงทางเนื้อหา CVI.(content validity index) จนได้ค่าคะแนนที่ 0.80 รูปเล่มกระดาษเอ 4 พับครึ่ง กระดาษปกเป็นกระดาษสี ตัวเล่มเป็นกระดาษสีขาวและตัวอักษรพิมพ์ขาว – ดำ รูปภาพประกอบเป็นภาพสี จำนวน 20 หน้า

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์ โรงพยาบาลบางปะกง โดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จำนวน 30 คน ที่ยินยอมเข้าร่วมโครงการ โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น อายุไม่เกิน 19 ปี มีภูมิลำเนาหรือวางแผนที่จะคลอดที่โรงพยาบาลบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. เป็นชนชาติไทย อ่าน เขียนภาษาไทยได้

3. เป็นหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ที่มีค่าดัชนีมวลกายก่อนการตั้งครรภ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ และไม่มีโรคที่เสี่ยงต่อการสิ้นสุดการตั้งครรภ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ อาจารย์พยาบาล จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญการพยาบาลสูติศาสตร์ จำนวน 1 คน ด้านสูติแพทย์ จำนวน 1 คน และมีค่าคะแนนความตรงทางเนื้อหา CVI. (content validity index) เท่ากับ 0.80

2. แบบประเมินความรู้ ก่อนและหลังศึกษาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น จำนวน 20 ข้อ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ อาจารย์พยาบาล จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญการพยาบาลสูติศาสตร์ จำนวน 1 คน ด้านสูติแพทย์ จำนวน 1 คน และนำแบบสอบถามที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยนำไปทดสอบกับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ที่คลินิกสูติกรรมเอกชนและไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นด้วยสูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (α- coefficient) ได้เท่ากับ 0.75

3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น จำนวน 10 ข้อ ข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจแต่ละหน่วยความรู้ การนำไปใช้ประโยชน์และภาพรวมของคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นคำตอบเป็น 5 ตัวเลือก ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุดและคำถามปลายเปิดให้ตอบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้ (อำไพรัตน์ อักษรพรหม, 2552)

ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.49	หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด หรือ มีประโยชน์น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	1.50 - 2.49	หมายถึง พึงพอใจน้อย หรือ มีประโยชน์น้อย
ค่าเฉลี่ย	2.50 - 3.49	หมายถึง พึงพอใจปานกลาง หรือ มีประโยชน์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.50 - 4.49	หมายถึง พึงพอใจมากหรือ มีประโยชน์มาก
ค่าเฉลี่ย	4.50 - 5.00	หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด หรือ มีประโยชน์มากที่สุด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์ โรงพยาบาลบางปะกง โดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จำนวน 30 คน ดังนี้

1. หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มาฝากครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์ โรงพยาบาลบางปะกงครั้งแรกได้รับการปฐมนิเทศพร้อมทำแบบประเมินความรู้ก่อนการศึกษาและรับคู่มือนำกลับไปศึกษาที่บ้าน

2. 2 สัปดาห์หลังฝากครรภ์ พยาบาลวิชาชีพลงเยี่ยมบ้านพร้อมสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาคู่มือด้วยตนเอง และการปฏิบัติตนตามคู่มือ

3. ศึกษาคู่มือด้วยตนเองต่อเนื่องและทำแบบประเมินความรู้หลังการศึกษา แบบประเมินความพึงพอใจ และน้ำหนักขณะมาฝากครรภ์เมื่ออายุครรภ์ 28 สัปดาห์ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

คู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น มีค่าคะแนนความตรงทางเนื้อหา CVI จนได้ค่าคะแนนที่ 0.80 รูปเล่มกระดาษเอ 4 พับครึ่ง กระดาษปกเป็นกระดาษสี ตัวเล่มเป็นกระดาษสีขาวและตัวอักษรพิมพ์ขาว – ดำ รูปภาพประกอบเป็นภาพสี จำนวน 20 หน้า (ภาพที่ 2)

เนื้อหาประกอบด้วย

1. การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีความเสี่ยงอะไรบ้าง
2. แพ้ท้องมากลูกในท้องจะอันตรายหรือไม่
3. เริ่มฝากครรภ์เมื่อไหร่ดีที่ถือว่าเร็วที่สุด
4. ฝากครรภ์ครั้งแรก ตรวจอะไรบ้าง
5. วิตามินต้องกินทุกวันหรือไม่ แล้วจะอ้วนหรือไม่
6. อาหารและการออกกำลังกายในขณะตั้งครรภ์
7. ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการนัดตรวจครรภ์แต่ละครั้ง จะทำอย่างไร
8. ข้อควรปฏิบัติตนโดยทั่วไปในระหว่างการตั้งครรภ์

ภาพที่ 2 รูปคู่มือคุณแม่

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความรู้การศึกษาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ผลการวิจัยพบว่า หลังการศึกษาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นด้วยตนเอง พบว่า คะแนนความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นสูงขึ้นกว่าก่อนศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความรู้การศึกษาคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

	$\overline{X}$		S.D.		t	Sig.
	ก่อนศึกษา	หลังศึกษา	ก่อนศึกษา	หลังศึกษา		
ความรู้ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นก่อนและหลังศึกษาคู่มือ	11.07	15.90	1.94	1.64	-19.02	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 3 น้ำหนักหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นก่อนและหลังการศึกษาคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ผลการวิจัยพบว่า หลังการศึกษาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ด้วยตนเอง พบว่า น้ำหนักหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในสัปดาห์ที่ 28 เพิ่มมากขึ้นตามเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 น้ำหนักหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นก่อนและหลังการศึกษาผ่านคู่มือการให้ความรู้ในการตั้งครรภ์ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

	$\overline{X}$		S.D.		t	Sig.
	ก่อนศึกษา	หลังศึกษา	ก่อนศึกษา	หลังศึกษา		
น้ำหนักหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น	48.70	58.73	2.56	3.20	-27.13	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของการใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ต่อการนำไปใช้

การประเมินความพึงพอใจของการใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ต่อการนำไปใช้ พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, S.D.= 0.62) และความพึงพอใจต่อการนำไปใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D.= 0.62) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของการใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ต่อการนำไปใช้

ความพึงพอใจของการใช้คู่มือ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีความเสี่ยงอะไรบ้าง	4.50	0.50	มากที่สุด
2. แพ้ท้องมากลูกในท้องจะอันตรายหรือไม่	4.50	0.50	มากที่สุด
3. เริ่มฝากครรภ์เมื่อไหร่ดีที่ถือว่าเร็วที่สุด	4.13	0.63	มาก
4. ฝากครรภ์ครั้งแรก ตรวจอะไรบ้าง	4.53	0.50	มากที่สุด
5. วิตามินต้องกินทุกวันหรือไม่ แล้วจะอ้วนหรือไม่	4.60	0.49	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ) ผลการประเมินความพึงพอใจของการใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ต่อการนำไปใช้

ความพึงพอใจของการใช้คู่มือ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
6. อาหารและการออกกำลังกายในขณะตั้งครรภ์	4.67	0.47	มากที่สุด
7. ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการนัดตรวจครรภ์แต่ละครั้งจะทำอย่างไร	4.00	0.64	มาก
8. ข้อควรปฏิบัติตนโดยทั่วไปในระหว่างการตั้งครรภ์	3.90	0.60	ปานกลาง
9. ความพึงพอใจในภาพรวม	4.43	0.62	มาก
10. ความพึงพอใจในการนำไปใช้ประโยชน์	4.40	0.62	มาก
รวม	**4.36**	**0.62**	**มาก**

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการจัดการให้ความรู้ และพัฒนาคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและประเมินประสิทธิภาพ โดยประยุกต์รูปแบบการให้ความรู้ผ่านสื่อที่เป็นคู่มือการให้ความรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของวัยรุ่น ซึ่งมีความต้องการ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนตามความพึงพอใจและเมื่อเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองจึงจะมีการแสวงหาความรู้เพื่อตนเอง โดยการใช้คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่พัฒนาขึ้น และตรวจสอบค่าคะแนนความตรงทางเนื้อหา CVI. (content validity index) เท่ากับ 0.80 หมายถึงมีค่าการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาในระดับสูง มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ ในการศึกษา คุณลักษณะคู่มือ รูปเล่มขนาดกระดาษเอ 4 พับครึ่ง กระดาษปกเป็นกระดาษสี ตัวเล่มเป็นกระดาษสีขาวและตัวอักษรพิมพ์ขาว – ดำ รูปภาพประกอบเป็นภาพสี จำนวน 20 หน้า เนื้อหาประกอบด้วย การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีความเสี่ยงอะไรบ้าง แพ้ท้องมากลูกในท้องจะอันตรายหรือไม่ เริ่มฝากครรภ์เมื่อไหร่ดีที่ถือว่าเร็วที่สุด ฝากครรภ์ครั้งแรก ตรวจอะไรบ้าง วิตามินต้องกินทุกวันหรือไม่ แล้วจะอ้วนหรือไม่ อาหารและการออกกำลังกายในขณะตั้งครรภ์ ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการนัดตรวจครรภ์แต่ละครั้ง จะทำอย่างไรและข้อควรปฏิบัติตนโดยทั่วไปในระหว่างการตั้งครรภ์ ซึ่งตรงกับความต้องการทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหาที่ต้องการคู่มือที่อ่านง่าย เนื้อหาไม่ได้ใช้ภาษาเชิงวิชาการ รูปเล่มสวยงาม สะดวกในการพกพาและสามารถนำไปทบทวนต่อได้ด้วยตนเอง ในด้านประสิทธิภาพเครื่องมือพบว่า การนำคู่มือไปศึกษาด้วยตนเองต่อเนื่องที่บ้านทำให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น มีความรู้หลังการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น หมายความว่าคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่พัฒนาขึ้น สามารถให้ความรู้ได้ตรงตามความต้องการและสามารถนำไปปรับใช้ในการดูแลตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ศึกษาคู่มือด้วยตนเองมีความรู้ ในระยะหลังการศึกษาสูงขึ้นกว่าก่อนการศึกษาและมีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการศึกษาด้วยตนเองสูงกว่าระดับคะแนนเฉลี่ยก่อนการศึกษาเท่ากับ 15.90 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังการศึกษา เท่ากับ 1.64 ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาเนื่องจากคู่มือการให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ได้แบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ เริ่มตั้งแต่ ความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การฝากครรภ์และการตรวจรักษา อาหาร การออกกำลังกายและวิตามิน น้ำหนักในขณะตั้งครรภ์ และข้อควรปฏิบัติตนโดยทั่วไปในระหว่างการตั้งครรภ์ ซึ่งตรงกับความต้องการ ง่ายต่อการเข้าใจ และสามารถหาวิธีการดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสมได้แก่ฝากครรภ์ การได้รับบริการทางการแพทย์ที่ได้มาตรฐาน การรับประทานวิตามินเสริมธาตุเหล็ก การรับประทานอาหารที่เหมาะสม ส่งผลให้น้ำหนักหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเหล่านี้เพิ่มสูงขึ้นอย่างเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยของน้ำหนักหลังการศึกษาคู่มือเพิ่มขึ้นจาก 48.70 กิโลกรัมในครั้งแรกที่มาฝากครรภ์เป็น 58.73 กิโลกรัมในสัปดาห์ที่ 28

ซึ่งเป็นค่าที่เหมาะสมคือน้ำหนักเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 10 – 12 กิโลกรัม เมื่อตั้งครรภ์ครบกำหนด (สุพร แก้วศิริวรรณ, 2556) ไม่มีภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ สามารถดำรงชีวิตในครอบครัวอย่างมีความสุข สอดคล้องกับการศึกษา เรื่อง ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารในสตรีตั้งครรภ์ต่อน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นตามเกณฑ์ขณะตั้งครรภ์ที่คลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลตติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งนำวิธีการให้ความรู้แบบกลุ่มผ่านโปรแกรมส่งเสริมการรับประทานอาหาร พบว่า การให้ความรู้ผ่านโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารในสตรีตั้งครรภ์ ทำให้อัตราการเพิ่มของน้ำหนักตัวตามเกณฑ์เท่ากับ 4.8 เมื่อเทียบกับกลุ่มเปรียบเทียบที่ได้รับบริการทั่วไปจากการฝากครรภ์ตามปกติที่ได้รับความรู้และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ห้องฝากครรภ์เท่านั้น (เฉลิมพร ถิตย์ผาดและพรรณี บัญชรหัตถกิจ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจของโรงพยาบาลบางปะกงที่พบว่าหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่มีความรู้ว่าควรมาฝากครรภ์เมื่อใด การดูแลสุขภาพ อาหารและการปฏิบัติตนอย่างไร หรือภาวะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ขณะที่อายุน้อยเป็นอย่างไร ดังนั้นการส่งเสริมการให้ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ และการส่งเสริมความรู้ผ่านคู่มือในครั้งนี้เป็นการดำเนินการภายใต้ความต้องการและบริบทของหญิงตั้งครรภ์ซึ่งบางครั้งการสอนเป็นกลุ่มขณะมาฝากครรภ์อาจมีเวลาไม่เพียงพอ หรือจำไม่ได้ เมื่อกลับบ้านไม่สามารถทบทวนได้ ทำให้การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ ดังนั้นการนำวิธีการให้ความรู้ด้วยตนองผ่านคู่มือในครั้งนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่าคู่มือการให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่จัดทำขึ้นนั้น มีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ สามารถนำไปใช้ได้จริง และประการสำคัญสามารถสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ส่งผลต่อการตั้งครรภ์ที่มีคุณภาพ จึงทำให้ความพึงพอใจในการให้ความรู้ในรูปแบบคู่มือและความพึงพอใจต่อการนำไปใช้ประโยชน์ หลังการศึกษาด้วยตนเองของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุป

คู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเป็นแนวทางการจัดการให้ความรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับนำไปให้ความรู้ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น เนื่องจากการมาฝากครรภ์และรับความรู้ขณะรอฝากครรภ์ บางครั้งไม่เข้าใจ ฟังไม่ทัน หรือจำไม่ได้เมื่อกลับบ้านไม่สามารถทบทวนได้จึงไม่ได้นำความรู้มาใช้ แต่การนำคู่มือกลับไปศึกษาด้วยตนเองต่อที่บ้านช่วยให้สามารถทบทวนในสิ่งที่ไม่เข้าใจ ฟังไม่ทัน หรือจำไม่ได้ขณะที่มาฝากครรภ์ ส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ในการดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสม และยังนำไปใช้สื่อสารกับคนในครอบครัวทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ออกเยี่ยมบ้านสามารถใช้คู่มือประกอบการให้ความรู้ระหว่างเยี่ยมติดตามอาการในประเด็นที่หญิงตั้งครรภ์หรือมีข้อสงสัยในการดูแลตนเอง จึงเป็นการช่วยยืนยันคุณภาพในการผลิตคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาใช้ให้ความรู้สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเพื่อการดูแลตนเองในระหว่างตั้งครรภ์

ข้อเสนอแนะ

ด้านการศึกษาวิจัย ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินผลการนำคู่มือการให้ความรู้ สำหรับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นไปใช้ดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย จากคลินิกจนกระทั่งสู่ชุมชนและติดตามภาวะสุขภาพจนกระทั่งระยะหลังคลอด เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการให้ความรู้

รายการอ้างอิง

เฉลิมพร ถิตย์ผาดและพรรณี บัญชรหัตถกิจ. (2555). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารในสตรีตั้งครรภ์ต่อน้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นตามเกณฑ์ขณะตั้งครรภ์ที่คลินิกฝากครรภ์โรงพยาบาลตติยภูมิ จังหวัดขอนแก่น. **ศรีนครินทร์เวชสาร, 27**(4), 347 – 353.

ชลทิศ อุไรฤกษ์กุล. (2553). **การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี (Teenage Pregnancy Under 20 Year Old).** เข้าถึงจาก http//hpe4.anamai.moph.go.th/hpe/teenage_pregnancy.php.

โรงพยาบาลบางปะกง. (2555). **รายงานสถิติผู้เข้ารับบริการห้องคลอด โรงพยาบาลบางปะกง ปีงบประมาณ 2552 – 2555.** ฉะเชิงเทรา : โรงพยาบาลบางปะกง.

สุพร แก้วศิริวรรณ. (2556). **การพยาบาลในระยะตั้งครรภ์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อำไพรัตน์ อักษรพรหม. (2552). **การพัฒนาแบบจำลองการศึกษาทางไกลเพื่อนักสังคมสงเคราะห์ในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.** ดุษฎีนิพนธ์ การศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (สำเนา).